

Morfologie

- **deklinace:** (substantiva, adjektiva zájmena:)

změny rodu – *vinus* místo *vinum*;

změny čísla – plurálie tantum se vyskytují i singulárně, např. *divitia*; plurál neuter se chápe jako sg. feminina *chronica*, ae místo *chronica, orum*; klasický singulár přechází do plurálu *caeli, orum* místo *caelum, i*;

podvojnost skloňování: *altare, is, n. i altarium, ii; diaconus, i i diacon, is*

zájmena gen. a dat. podle druhé deklinace místo podle třetí: *illi* místo *illius, illo* místo *illi*

zaměňování *is* a *es* v 1. sg. (*sedis, cives*) a v abl. sg. *e* a *i* (*altare, regi maiore/majori* apod.),

mnohá vlastní jména, zejména starozákonní, se neskloňují (*seraphim, Balaam* gen.), řecká slova mají řecké koncovky;

- **stupňování adjektiv:**

hojně opisné stupňování pomocí *plus, magis, maxime*;

pravidelné stupňování místo nepravidelného: *bonissimus*

stupňuje se pomocí předložek, oblíbené jsou také složeniny s *per-*, *pre-*: *permaximus*

- **tvoření adverbii:**

směšují se způsoby pravidelného tvoření od adjektiv *e* u 1. a 2. dekl., *er/iter* u 3. a 4.:

breve místo *breviter, pleniter* místo *plene*;

- **slovesa:**

změny konjugace: *iuvavi* místo *iuvi, cadere* místo *cadere*

kolísá deponence: *miras* místo *miraris, patiebat* místo *patiebatur, lacrimari* místo *lacrimare*;

infinitiv *fore* se užívá místo *esse*; oblíbené je v perfektu užití *fui* místo *sum*

hojně užití opisných konjugací, i tvořených z hlediska KL nekorektními tvary: *dicturus sum* místo *dicam, dicens sum* místo *dico, laudatus fuerat/fuerit*;

gerundivum se stupňuje, superlativ má základ part. prez. aktiva *amandus* – *amantissimus, reverendus* – *reverentissimus* (ale i *reverendissimus*)

složeniny mají stejný význam jako základní slovesa: *invenio* – *adinvenio, placeo* – *complaceo*

neosobních sloves se užívá jako osobních: *paenitemus, pigeam*

Syntax

- **pádoslovné odchylky od klasické normy:** *Deus adiuva michi, miserere nobis, uti librum, fungi magistratum;*

- **odchylky ohledně významu druhů slov:**

○ **zájmena:**

zaměňování navzájem: *is, hic, ille, iste, idem, ipse* - *ipse* se objevuje ve všech funkcích místo ukazovacích zájmen se užívá participií: *praesens, dictus, infrascriptus: per praesentes (litteras)* – touto listinou, zněním této listiny

zvrtné zájmeno se neužívá jen ve vztahu k 3. os. v podmětu, *sibi* se zaměňuje s *ei, suus* s *eius*;

privlastňovací zájmena (*meus, tuus...*) jsou nahrazována slůvkem *proprius: manu propria* u zájmenných adjektiv posuny významové *toti* místo *omnes* (celí všichni), *tanti* a *tot* u dvojic: *unus alter* se objevuje místo obvyklého *alter-alter*

○ **adjektiva:**

zaměňuje se význam stupňů, zvláště často se užívá komparativ místo superlativu i pozitivu: *melior de omnibus*

místo obvyklých vazeb srovnávacích se objevují jiné, např. místo abl. srov. genitiv a nebo a, např. *humilior omni creaturae, maior a te*;

○ **adverbia:**

často jsou spojována s předložkami, pokud se stanou jedním slovem, utvoří spřežku (vznik spřežek – význam adverbii byl již v pozdní latině posilován předložkami, z nichž se staly předpony a vznikne adverbium – spřežka: *in antea, de post*);

změny významu: *modo* místo *nunc*, *satis* místo *nimis*

○ **slovesa:**

významy časů se nerozlišují již tak přísně, ani užití konjunktivů v hlavních a vedlejších větách již není normativně závazné;

participium prézenta může znamenat i předčasnost, jeho funkci zčásti přejímá ablativ gerundia;

častěji než v KL se užívají infinitivy po předložkách a místo gerundia: *ad suum velle*, místo gen. gerundia *licentia abire*;

○ **spojky:**

spojky jiných poměrů se užívají jako slučovací např. *sed, nam*;

důvodové spojky *quod, quia, quoniam* bývají nahrazovány spojkami *eoquod, quatenus*;

vedle *quod* se ve významu že užívá také *quia, quoniam* (zejména při nahrazování infinitivních vazeb)

dum místo *cum* a naopak, *mox ubi* místo *postquam*

tázací částice *ne, nonne* bývají nahrazovány spojkou *si: interrogo, si venias*

Slovní zásoba

- obohacena řadou zdrojů (již jsme o nich mluvili, takže stručněji):

○ **lidovou latinou:** např. *bucca (os), caballus (equus), testa (caput)*, také užívání zdrobnělin

○ **křesťanskou latinou:** slova řeckého a hebrejského původu *gehenna, baptisma, eucharistia*; posun významů u klasických výrazů *confessio* zpověď, *communio* přijímání, *virtus* zázrak; podobně nové reálie feudálního a rytířského prostředí působí na nový význam výrazů *comes* hrabě, *princeps* kníže, *dux* vévoda, *civitas* město;

○ **národní jazyky:** germánské *baro* pán, *guerra* válka, *feudum* léno; keltský *cerevisia*; slovanský *berna* (daň), *robot*;

- nová vlna tvoření slov učených a literárních přichází od 12. století: v době vrcholného středověku, v důsledku objevu aristotelských spisů a rozvoje filozofie, rozvoje beletrie, návratu k antice (humanismus 12. století)
  - užívání složenin časté: *omnicreator, cunctipotens, mellifluus*;
  - tvoří se substantiva se suffixem *-mentum* místo *-men*: *conamentum* – úsilí, námaha;
  - slovesa hojně se suffixem (původně řeckým) *-izo, -izare*: *neronizare*
  - personifikace vzniklé z historické, literární, mythologické nebo historické metonymie – *Philomena* slavík, *Brunellus* osel místo *asinus*; *altitonans, tonans* – přívlastky Jova se stávají pod vlivem antické literatury synonymem výrazu *Deus*;

Brunellus – osel, hlavní hrdina satirického eposu *Speculum stultorum* Nigella z Canterbury, namířeného proti nerozumnému zakládání nových řeholních řádů. Osel je blázen a snílek s absurdními nápady – chce si nechat prodloužit ocas, aby jej měl stejně dlouhý jako uši, chce se stát biskupem, ale to se mu nepovede, kritizuje špatnost světa, hlavně nenasytost římské kurie.

  - filozofická terminologie si žádá nových výrazů, především substantiv a adjektiv: *ens, essentia, quidditas, individualitas, quodlibetalis*;
  - adjektiva se tvoří od suffixu *bilis*: *emptibilis*;